

УДК 331.101.1:72.012 (075.8)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/43-2-4>

Альона ЛЕТЯГА,
orcid.org/0000-0003-0886-6477

аспірантка
Київського національного університету культури і мистецтв
(Київ, Україна) Lavart69@gmail.com

НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОГО ДИЗАЙНУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Упродовж XX ст. дизайн сприймався переважно в первинному значенні терміна як проєктна художньо-творча діяльність зі створення індустріальними методами предметів, які формують простір життєдіяльності людини. Розроблені предмети в цьому разі мають високі споживчі й естетичні якості. Сучасне суспільство потребує формування нового мислення в дизайн-проєктуванні, що буде сприяти виробленню ретельного підходу до створення безпечного середовища для життєдіяльності людини. Розвиток середовищного дизайну в Україні повинен базуватись на результатах удосконалення законодавчої і нормативної бази. Дизайн визначається як сфера науково-практичної творчої діяльності, що стрімко прогресує. Дизайн органічно поєднаний з різними сферами діяльності – наукою, технікою, мистецтвом, культурою. Він залучає досягнення багатьох наук і соціально-детермінованих знань, а також використовує спеціальні методи та засоби проєктування. Останніми роками спостерігається активізація діяльності у сфері дизайну середовища, що забезпечує комплексне вирішення питань дизайн-проєктування у сфері формування гармонійного середовища. Стаття присвячена проблемі нормативного забезпечення дизайн-проєктування середовища в Україні. Визначено, що найбільш забезпеченою з позицій нормування є галузь промислового дизайну. Там діють обмеження, що контролюються на законодавчому рівні. У країнах Західної Європи розроблені стандарти мають переважно рекомендаційний характер та охоплюють усі сфери і напрями дизайн-проєктування. Останнім часом акцент змістився на визначення засад проєктування зовнішнього та внутрішнього середовища, в якому перебуває людина, з позицій створення рівня безпеки та комфорту життєдіяльності. Нові європейські стандарти можуть бути прийняті до уваги й адаптовані до умов України та її законодавства. Наголошено, що структуроване укладання стандартів повинно бути затверджене на законодавчому рівні та відповідати міжнародним документам у галузі дизайну середовища. Це сприятиме поліпшенню якості проєктування сучасного безпечного, функціонального та комфортного для людини середовища життєдіяльності. Відокремлення обов'язкових та рекомендаційних позицій дозволить уникнути стандартних рішень та залишить фахівцям можливість для креативного підходу в рамках збереження основних життєво важливих обмежень.

Ключові слова: нормативні засади, дизайн середовища, гуманізація середовища, стандарти проєктування.

Alona LETIAGA,
orcid.org/0000-0003-0886-6477

Postgraduate student
Kyiv National University of Culture and Arts
(Kyiv, Ukraine), Lavart69@gmail.com

NORMATIVE BASIS OF MODERN DESIGN IN UKRAINE AND IN THE WORLD

During the twentieth century, design was perceived mainly in the primary meaning of the term as a design artistic and creative activity to create, by industrial methods, objects that form the space of human activity. Designed objects in this case have high consumer and aesthetic qualities. Modern society needs to form a new way of thinking in design, which will contribute to the development of a more thorough approach to creating a safe environment for human life. The development of ecological design in Ukraine should be based on the results of improving the legislative and regulatory framework. Design is defined as a sphere of scientific and practical creative activity, is rapidly progressing. Design is organically combined with different spheres of activity – science, technology, art, culture. It attracts the achievements of many sciences and socially deterministic knowledge and uses special methods and means of design. In recent years there has been an intensification of activity in the field of environmental design, providing a comprehensive solution of design issues in the formation of a harmonious environment. The article is devoted to the problem of normative provision of environmental design in Ukraine. It is determined that the most secured in terms of standardization is the industrial design. There are restrictions that are controlled at the legislative level. In Western Europe developed standards are mainly recommendatory in nature and cover all areas and trends design. Recently, the emphasis has shifted to define the basics of design of the external and internal environment in which a person is, from the standpoint of creating a level of safety and comfort of living. New European standards can be considered and adapted to the conditions of Ukraine and its legislation. Noted that the structured conclusion of the standards should be approved at the legislative level and

consistent with international instruments in the field of environmental design. This will contribute to improving the quality of design of modern safe, functional and comfortable for human habitat. Separation of mandatory and recommendatory positions will allow to avoid standard solutions and leave the opportunity for professionals for creative approach within the preservation of basic vital constraints.

Key words: *regulatory framework, environmental design, humanization of the environment, design standards.*

Актуальність теми. Упродовж ХХ ст. дизайн сприймався переважно в первинному значенні терміна як проєктна художньо-творча діяльність зі створення індустріальними методами предметів, які формують простір життєдіяльності людини. Розроблені предмети у цьому разі мають високі споживчі й естетичні якості. Останніми роками спостерігається активізація діяльності у сфері дизайну середовища, що забезпечує комплексне рішення питань дизайн-проєктування у сфері формування гармонійного середовища. Таким чином, об'єктами дизайну виступають не тільки різноманітні промислові вироби (обладнання, техніка, меблі, посуд, одяг тощо), а також елементи і системи середовища життєдіяльності людини. Це зумовило формування класифікації дизайну: дизайн промислових виробів, дизайн середовища, графічний дизайн, дизайн соціально-культурної сфери тощо.

Натепер очевидні такі проблеми розвитку дизайну середовища в Україні, як: низький ступінь розробки нормативних питань проєктування та їх невідповідність потребам соціально-економічного розвитку, науково-технічним досягненням, тенденціям гуманізації навколишнього середовища; недостатнє висвітлення проблематики вітчизняного середовищного дизайну у законодавчих і нормативних актах України.

Таким чином, питання формування нормативної бази у сфері дизайну середовища є нагальною потребою. Визначення її змісту і характеру застосування сприятимуть творенню гармонійного середовища в контексті потреб розвитку суспільства.

Ступінь дослідженості проблеми. Дизайн визначається як сфера науково-практичної творчої діяльності, що стрімко прогресує. Дизайн органічно поєднаний з різними сферами діяльності – наукою, технікою, мистецтвом, культурою. Він залучає досягнення багатьох наук і соціально-детермінованих знань, а також використовує спеціальні методи та засоби проєктування.

Саме цим широким колом питань визначається вибрана для розгляду тематика. Частково проблеми торкаються різних галузей знань. Найбільш детально питання розглядаються в працях з ергономіки (Мироненко, 2007), саме там присутні визначені стандарти – ергономічні показники. Те ж можна зазначити і про роботи з екодизайну

(Уваров, 2015; Свірко та ін., 2016). Слід звернути увагу на «Програму комплексної стандартизації в галузі дизайну та ергономіки на 1997–2002 рр.» (Свірко, 2012), що розроблена Українським НДІ дизайну та ергономіки. У рамках цієї програми створена нормативна база у сфері дизайну та ергономіки, встановлено її відповідність міжнародним стандартам, вимогам директив Європейського Союзу в цій сфері. Основною метою програми визначено поліпшення якості продукції та її конкурентоспроможності, а також підвищення якості середовища життєдіяльності людини, умов та безпеки трудової діяльності. Однак розроблений пакет стандартів торкався питань дизайн-ергономічного проєктування промислових виробів і методики оцінювання їхньої якості. Окремо розглядаються питання доступності середовища (Методичні рекомендації щодо впровадження принципів універсального дизайну, 2015).

Інклюзивні простори мають стати реальністю (Конвенція ООН про права інвалідів, 2006).

Виклад основного матеріалу. Головне завдання дизайну полягає у формуванні цілісного, зручного, гармонійного й естетично виразного середовища життєдіяльності людини, а також у створенні його окремих елементів. За сучасних умов у процесах організації гармонійного предметно-інформаційного простору задіяні різноманітні фахівці – дизайнери, ергономісти, психологи та ін. Актуальним у їхній спільній діяльності є практична реалізація «людського чинника». Велика кількість теоретичних праць, експериментально-прикладних і проєктних розробок, активний розвиток нових напрямів (ергодизайну, екодизайну, вебдизайну та ін.), збільшення можливостей безпосереднього впливу дизайну на якість життя генерує потребу в систематизації засад проєктної дизайнерської діяльності, що визначають основні фактори розвитку як світового, так і вітчизняного дизайну. Нормативне забезпечення робіт у галузі дизайну та ергономіки має на меті створення та розвиток відповідної нормативної бази, її гармонізацію з вимогами директив Європейського Союзу, міжнародних стандартів, а також розроблення необхідних нормативних актів з проблем ергодизайнерської діяльності. Важливу роль нині відіграє в цьому процесі Технічний комітет зі стандартизації в галузі дизайну

й ергономіки (ТК-121), який був створений на базі Українського НДІ дизайну та ергономіки. Була відзначена активізація робіт з нормативного забезпечення в галузі дизайну та ергономіки у сучасній світовій практиці, що досить наглядно підкреслює ефективність цього напряму стандартизації як форми регулювання діяльності у сферах виробничо-технічних, торгово-економічних, соціальних та інших відносин, пов'язаних насамперед з людським чинником.

У перші роки незалежності України у сфері дизайну й ергономіки діяли 64 стандарти – з них тільки 21 у цивільній сфері. Серед них тільки один мав статус державного – на терміни і визначення (Дизайн і ергономіка. Терміни та визначення основних понять, 2013). Вступ України до СОТ зумовив необхідність активізації робіт з вирішення завдань гармонізації національних стандартів з міжнародними, також була встановлена інформаційна взаємодія з країнами-членами СОТ. Важливим є факт принципових відмінностей старої, державної системи стандартизації України від міжнародної – це статус стандартів. Міжнародні стандарти є добровільними. Залишки ГОСТів, що досі застосовуються в Україні, містять переважно обов'язкові вимоги. Новим національним стандартам був наданий добровільний статус відповідно до міжнародних підходів. Однак перехід на принцип добровільного використання стандартів потребує розширення законодавчого регулювання питань безпеки та якості продукції (Свірко та ін., 2014). Особливої уваги заслуговують ергономічні вимоги, що викладені в ДБН, адже вони стосуються виключно геометричних параметрів простору. В них регламентуються розміри меблів, обладнання, відстані між предметами, що зумовлені антропометричними параметрами. Крім того, значна частина параметрів враховує потреби створення санітарно-гігієнічних умов середовища, придатних для різних процесів життєдіяльності людини. До них належать показники екологічної якості середовища, рівень шуму, «візуальне забруднення» та ін. Протягом певного часу в Європі, особливо в історичних містах, формувались так звані дизайн-коди. Насамперед вони були націлені на збереження аутентичного середовища. Однак вони враховували і загальний комфорт міського середовища. Останніми роками акцент перемістився на визначення проектних принципів забезпечення середовища, що буде сприяти збереженню здоров'я громадян. Вони оформлюються у спеціальні стандарти, що використовуються у дизайн-проектванні. Стандарти являють собою спеціально розроблені довідкові посібники, що

використовуються на всіх етапах дизайн-проектвання, сприяючи його полегшенню та систематизації (Гармонизированные стандарты (согласованные европейские стандарты, европейские нормы) Harmonised Standards, 2021). Стандарти мають рекомендаційний характер, тим не менш професіональні проєктувальники суворо дотримуються викладених у них вказівок. Незважаючи на те, що деякі документи дають досить чіткі критерії певних рішень (наприклад, стосовно елементів вулично-дорожньої мережі), проєктувальники мають вибір – застосовувати стандартні рішення або на їх основі створювати свої. Стандарти мають чітко опрацьовану загальну базу, що являє собою стратегію розвитку об'єкта проєктвання. Для міського середовища це може бути генеральний план. Процес проєктування середовища в різних країнах відбувається по-різному, але загальні принципи схожі завдяки аналогічним завданням. Насамперед слід відзначити пріоритет людини як суб'єкта міського життя: у сучасних містах пішоходи і велосипедисти (рідше – пасажери громадського транспорту) визначаються як головні цільові групи системи благоустрою. Автомобілісти отримують певні обмеження: зниження швидкості на дорогах, переобладнання паркувальних просторів у громадські, введення податків на завантаженість доріг та ін. Крім того, велика увага приділяється безпеці пішохода. Проєктні роботи обов'язково розпочинаються з передпроектного аналізу, а завершуються проведенням оцінки змін простору. На поточний момент провідні світові стандарти охоплюють широке коло питань, оскільки дизайн середовища існує не сам по собі, він є невід'ємною частиною будівництва і загальноміського проєктування. Найбільш важливим є те, що вони орієнтовані на питання здоров'я і благополуччя людей та засновані на принципах Urban Health (міське здоров'я). Нині існує шість міжнародних практик: BREEAM – метод екологічної оцінки будівель; LEED – стандарт будівництва та проєктування; FITWELL – система сертифікації будівель; WELL – стандарт будівництва та проєктування; HEALTHY STREETS – підхід до створення здорових вулиць; ACTIVE DESIGN – підхід до створення активного міського середовища. Серед указаних стандартів найбільшої уваги в межах вибраної теми заслуговують два останні. Активний дизайн – це набір принципів побудови і планування, які сприяють фізичній активності. Активний дизайн у будівлі, ландшафтному або міському дизайні забезпечує фізичну активність людини в повсякденному житті. Активний дизайн залучає містобудівників, архітекторів, інженерів

транспорту, фахівців громадської охорони здоров'я, лідерів громад та інших фахівців у створенні місць, які стимулюють фізичну активність як невід'ємну частину життя. Більшість дизайнерів використовують принципи «активного дизайну» в проєктній діяльності, але не відносять себе безпосередньо до цього напрямку. Тим не менш вони також дбають про продуктивне життя своїх будинків і екологічні наслідки їх будівництва та функціонування. Center for Active Design (Центр активного дизайну) – некомерційна організація, що використовує дизайнерські рішення для розвитку здорових співтовариств у Нью-Йорку з 2013 року. Ця організація підпорядковується мерії Нью-Йорка та на 60% фінансується з приватних фондів, а на 31,2% – з державних коштів (Center for active Design, 2021).

Ключовими напрямками діяльності Center for Active Design визначені такі як: застосування міждисциплінарного підходу і перенесення досліджень у практичні дизайнерські рішення; створення і реалізація ініціатив, що відповідають унікальним запитам спільнот. Натепер Center for Active Design сформована 21 рекомендація з проєктування, що в кінцевому результаті впливає на фізичне здоров'я і соціальні взаємодії населення. Крім цього, Центр провів масштабне дослідження впливу місць застосування праці на здоров'я людини в партнерстві з Американською спільнотою дизайнерів інтер'єрів і компаніями Steelcase і Perkins + Will. У галузі функціональних типів будівель і споруд продукти Center for Active Design (Центру активного дизайну) охоплюють усі типи – від інфраструктурних об'єктів і функціонування спільнот до будівель з комерційними, соціальними і житловими функціями. Стосовно масштабу продукти Центру активного дизайну регулюють міські квартали, прибудинкові території, окремі будівлі, поверхи і приміщення, а також торкаються питань здорового проєктування окремих робочих місць. Посібники Center for Active Design загалом відповідають викликам зростання хронічних захворювань у XXI столітті і змінюють міське середовище відповідно до цих викликів. Ключовими завданнями посібників можна вважати: розвиток змішаного землекористування та управління ним у межах району міста; створення об'єктів інфраструктури і будівель, що сприяють підвищенню фізичної активності містян і знижують ризики в місті; збільшення ступеня доступності громадських просторів, що підвищують добробут жителів і поліпшують їхнє здоров'я. Центром активного дизайну був розроблений комплекс рекомендацій до проєктування інтер'єрів будівель і кварталів міста відповідно до

принципів здорового міського середовища (Design guidelines for buildings, premises, individual streets and neighborhoods, 2021). Посібники з розробки міського дизайну та дизайну будівель і приміщень регулюють загалом 21 категорію просторів і/або об'єктів міського середовища, а також інтер'єрів будівель і окремих приміщень. “Healthy Streets” (Здорові вулиці) (Healthy Streets, 2021) – це науково обґрунтований підхід до створення більш екологічно стійких, привабливих і доступних для всіх міських просторів. «Здорові вулиці» були розроблені в 2011 році Люсі Сондерс – фахівцем у сфері охорони здоров'я, урбаністом і транспортним планувальником. Програма була допрацьована в експертному середовищі, а потім уже прийнята: спочатку на рівні Агентства транспорту Лондона, а згодом і мером Лондона як ключова оптика розвитку міста в найближчі 25 років. Зараз Л. Сондерс займається інтеграцією транспорту і системи охорони здоров'я Лондона у співпраці з Агентством транспорту Лондона, районними та громадськими правозахисними організаціями. У 2014 році Агентство транспорту Лондона стало першим транспортним органом у світі, який опублікував План дій у галузі охорони здоров'я. План був також написаний Сондерс, яка згодом очолила процес його трирічної реалізації. Методологія підходу «Здорові вулиці» базується на десяти ключових індикаторах, що забезпечують створення привабливих, безпечних і інклюзивних міських просторів: доступність для різних верств населення; простоту перетину; захист від сонця і негоди; місця для відпочинку; на вулиці не дуже шумно; жителі вибирають активне пересування; люди відчувають себе в безпеці; є чим зайнятися; розслаблена обстановка; чисте повітря. Суть принципів підходу «Здорові вулиці» визначається такими діями (Guide to the Healthy Streets Indicators, 2021): пішоходами можуть бути представники будь-яких шарів суспільства – заохочення фізичної діяльності та соціальної взаємодії, розвиток місцевих співтовариств; на вулиці передбачені місця для відпочинку – співпраця зі здоровим вибором та підтримка пішоходизації та використання велотранспорту; жителі вважають за краще ходити пішки, їздити на велосипеді і користуватися громадським транспортом – встановлення пріоритету пішоходів і велотранспорту та зниження використання приватного автомобіля; люди відчувають себе в безпеці – управління автомобільним рухом, щоб люди могли почуватися безпечно в міському середовищі; міський простір, що дозволяє відчувати себе розслаблено – створення вуличного середовища, що не викликає

занепокоєння, тривогу, негативні емоції; на вулиці не дуже шумно – зниження шуму від дорожнього руху, що впливає на здоров'я, рівень стресу та благополуччя містян; вулиця обладнана зручними переходами – усунення фізичних бар'єрів та створення комфортного та безпечного середовища для користування простором; на вулиці є де сховатися від сонця і негоди – створення захищених просторів для закриття від сонця і дощу, зниження температури у місті; чисте повітря – якість повітря створює вплив на здоров'я кожної людини, але особливо це стосується деяких найбільш вразливих груп населення – дітей та людей, у яких вже є проблеми зі здоров'ям; на вулиці є на що подивитися і чим зайнятися – вуличне середовище повинне візуально приваблювати людей і стати поводом для використання інфраструктури міста. В інструментарії «здорових вулиць» передбачено три способи проведення оцінки. Інструкція до індикаторів здорових вулиць (Guide to the Healthy Streets Indicators) являє собою інструмент якісної оцінки, узагальнюючий основні аспекти десяти індикаторів здорових вулиць з використанням питань як підказок. Його потрібно використовувати на ранніх стадіях процесу розробки проекту. Чек-лист “Healthy Streets Check for Designers, HSCD” (Здорові вулиці) (Healthy Streets Check for Designers (HSCD), 2021), що розроблений для міських дизайнерів і транспортних планувальників, містить 31 розрахунковий показник, що вбудований в електронну таблицю посібника користувача. Цей інструмент застосовується на ділянках вулиці однакової форми і з єдиною функцією. По кожному індикатору є чотири варіанти оцінки (три бали – у разі кращого результату, нуль – у разі гіршого). Загальний результат формується із суми балів. Серед переваг чек-листа слід визначити таке: проведення оцінки не потребує певної кваліфікації; вона базується на кількісних даних, а не на сприйнятті обмеженою вибіркою людей; доступність; не вимагає великої кількості часу для обробки; відображає потреби людей, які сприймають вулицю недоступною або некомфортною; може бути заповнений на етапі розробки схеми проекту.

Однак необхідно враховувати і специфічні обмеження: чек-лист не відображає повною

мірою зміни, оскільки враховує тільки кількісні параметри і бере до уваги тільки ті, на які може вплинути міський дизайнер або проєктувальник; повинен бути застосований до кожної ділянки вулиці окремо; результати (бали) можуть бути неточно трактовані, якщо розрахунки будуть проводитись окремо для порівняння різних вулиць. Сучасне суспільство потребує формування нового мислення в дизайн-проєктуванні, що буде сприяти виробленню більш ретельного підходу до створення безпечного середовища для життєдіяльності людини. Розвиток середовищного дизайну в Україні повинен базуватись на результатах удосконалення законодавчої і нормативної баз.

Висновки. Таким чином, у нормах повинні бути відображені: стандарти екобезпеки – виключення чи максимальне зниження навантаження на природне середовище; санітарно-гігієнічні вимоги – безпека проєктного рішення для людини в процесі експлуатації об'єкта; ергономічні вимоги – зумовлені антропометричними параметрами людини; естетичні вимоги – зазначення принципів ставлення для наявного середовища та відповідності загальнокультурним потребам; вимоги доцільності – врахування соціального й економічного контексту реалізації прийнятого проєктного рішення.

Також важливо визначитись з пріоритетом визнання нормованих параметрів, обов'язковістю їх врахування – на рівні рекомендацій та на рівні законодавчої відповідальності. На наш погляд, параметри, що безпосередньо стосуються безпеки життя та здоров'я людини, повинні стати обов'язковими для врахування в дизайн-проєктуванні. Структуроване укладання стандартів повинно бути затверджене на законодавчому рівні та відповідати міжнародним документам у галузі дизайну середовища. Це буде сприяти поліпшенню якості проєктування сучасного безпечного, функціонального та комфортного для людини середовища життєдіяльності. Відокремлення обов'язкових та рекомендаційних позицій дозволить уникнути стандартних рішень та залишить фахівцям можливість для креативного підходу в рамках збереження основних життєво важливих обмежень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конвенція про права осіб з інвалідністю (Конвенція про права інвалідів) ООН; Конвенція від 13.12.2006р. Конвенція ратифікована Законом України №1767-VI від 16.12.2009р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text (дата звернення: 07.09.2021).
2. Гармонизированные стандарты (согласованные европейские стандарты, европейские нормы). Harmonised Standards. ICQC. URL: <https://www.icqc.eu/ru/certifikacija-ce/evropejskij-standart> (дата звернення: 07.09.2021).
3. Дизайн і ергономіка. Терміни та визначення основних понять: ДСТУ 3899:2013. Київ : Український науково-дослідний інститут дизайну та ергономіки НАУ, 2014. 22 с.

4. Дизайнерська діяльність: стан і перспективи. Інформаційно-методичне видання / В. О. Свірко, О. В. Бойчук, В. М. Голобородько, А. Л. Рубцов. Київ : УкрНДІ ДЕ, 2014. 171 с.
5. Дизайнерська діяльність: екологічне проектування: науково-методичне видання / В. О. Свірко, О. В. Бойчук, В. М. Голобородько, А. Л. Рубцов, О. В. Кардаш, О. В. Чемакіна. Київ : УкрНДІ ДЕ, 2016. 196 с.
6. Методичні рекомендації щодо впровадження принципів універсального дизайну; Управління містобудування та архітектури Дніпропетровської облдержадміністрації. Дніпропетровськ, 2015. 27 с.
7. Мироненко В. П. Эргономические принципы архитектурного проектирования (теоретическо-методологический аспект). Харьков : Основа, 1997. 112 с.
8. Нормативне забезпечення дизайн-ергономічної діяльності / під ред. В. О. Свірка. Київ : УкрНДІ ДЕ НАУ, 2012. 160 с.
9. Рунге В. Ф., Манусевич Ю. П. Эргономика в дизайне среды : учебное пособие. Москва : Архитектура-С, 2007. 328 с.
10. Уваров А. В. Экологический дизайн. История, теория и методология экологического проектирования. Москва : Совпадение, 2015. 192 с.
11. Center for active Design. URL: <https://centerforactivedesign.org> (дата звернення: 17.03.2021).
12. Design guidelines for buildings, premises, individual streets and neighborhoods. URL: <https://centerforactivedesign.org/guidelines> (дата звернення: 17.03.2021).
13. Guide to the Healthy Streets Indicators. URL: <http://content.tfl.gov.uk/guide-to-the-healthy-streets-indicators.pdf> (дата звернення: 17.03.2021).
14. Healthy Streets. URL: <https://tfl.gov.uk/corporate/about-tfl/how-we-work/planning-for-the-future/healthy-streets> (дата звернення: 17.03.2021).
15. Healthy Streets Check for Designers (hSCD). URL: <https://www.google.ru/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&ved=2ahuKEwj96-u6k43mahV4QhuIhd4xDLUQFjaDegQIahaC&url=http%3a%2F%2Fcontent.tfl.gov.uk%2Fhealthy-streets-check-for-designers-2018.xlsx&usg=aOvVaw15Nwo1Mua8LJG1LRVxWXEW> (дата звернення: 17.03.2021).

REFERENCES

1. *Konventsiiia pro prava osib z invalidnistiu (Konventsiiia pro prava invalidiv) OON; Konventsiiia vid 13.12.2006 r. Konventsiiu ratyfikovano Zakonom Ukrainy No. 1767-VI vid 16.12.2009 r.* [Convention on the Rights of Persons with Disabilities (Convention on the Rights of Persons with Disabilities) of the United Nations; Convention of 13 December 2006. The Convention was ratified by the Law of Ukraine No. 1767-VI of 16 December 2009]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text (Last accessed: 07.09.2021) [in Ukrainian].
2. *Garmonizirovannyye standarty (soglasovannyye evropejskie standarty, evropejskie normy). Harmonised Standards. ICQC.* [Harmonized standards (harmonized European standards, European norms). Harmonized Standards. ICQC]. [in Ukrainian].
3. *Dyzain i erhomomika. Terminy ta vyznachennia osnovnykh poniat: DSTU 3899:2013* [Design and ergonomics. Terms and definitions of basic concepts: DSTU 3899: 2013]. Kyiv: Ukrainian Research Institute of Design and Ergonomics of NAU, 2014. 22 p. [in Ukrainian].
4. *Dyzainerska diialnist: stan i perspektyvy. Informatsiino-metodychne vydannia* [Design activities: status and prospects. Information and methodical edition] / V. O. Svirko, O. V. Boychuk, V. M. Goloborodko, A. L. Rubtsov. Kyiv: UkrNDI DE, 2014. 171 p. [in Ukrainian].
5. *Dyzainerska diialnist: ekolohichne proektuvannia: naukovo-metodychne vydannia* [Design activity: ecological design: scientific and methodical edition] / V. O. Svirko, O. V. Boichuk, V. M. Holoborodko, A. L. Rubtsov, O. V. Kardash, O. V. Chemakina. Kyiv: UkrNDI DE, 2016. 196 p. [in Ukrainian].
6. *Metodychni rekomendatsii shchodo vprovadzhenia pryntsyypiv universalnogo dyzainu; Upravlinnia mistobuduvannia ta arkhitektury Dnipropetrovskoi oblderzhadministratsii* [Methodical recommendations for the implementation of the principles of universal design; Department of Urban Planning and Architecture of Dnipropetrovsk Regional State Administration]. Dnipropetrovsk, 2015. 27 p. [in Ukrainian].
7. Mironenko V. P. Jergonomicheskie principy arhitektornogo proektirovanija (teoreticheskoye-metodologicheskij aspekt) [Ergonomic principles of architectural design (theoretical and methodological aspect)]. Kharkiv: Basis, 1997. 112 p. [in Ukrainian].
8. *Normatyvne zabezpechennia dyzain-erhomomichnoi diialnosti* [Regulatory support of design and ergonomic activities] / ed. V. O. Svirko. Kyiv: UkrNDI DE NAU, 2012. 160 p. [in Ukrainian].
9. Runge V. F., Manusevich Ju. P. Jergonomika v dizajne sredy: uchebnoye posobie [Ergonomics in environmental design: textbook]. Moscow: Architecture-S, 2007. 328 p. [in Russian].
10. Uvarov A. V. *Jekologicheskij dizajn. Istorija, teorija i metodologija jekologicheskogo proektirovanija* [Environmental design. History, theory and methodology of ecological design]. Moscow: Coincidence, 2015. 192 p. [in Russian].
11. Center for active Design. Retrieved from: <https://centerforactivedesign.org> (Last accessed: 17.03.2021).
12. Design guidelines for buildings, premises, individual streets and neighborhoods. Retrieved from: <https://centerforactivedesign.org/guidelines> (Last accessed: 17.03.2021).
13. Guide to the Healthy Streets Indicators. Retrieved from: <http://content.tfl.gov.uk/guide-to-the-healthy-streets-indicators.pdf>. (Last accessed: 17.03.2021).
14. Healthy Streets. Retrieved from: <https://tfl.gov.uk/corporate/about-tfl/how-we-work/planning-for-the-future/healthy-streets> (Last accessed: 17.03.2021).
15. Healthy Streets Check for Designers (hSCD). Retrieved from: <https://www.google.ru/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&ved=2ahuKEwj96-u6k43mahV4QhuIhd4xDLUQFjaDegQIahaC&url=http%3a%2F%2Fcontent.tfl.gov.uk%2Fhealthy-streets-check-for-designers-2018.xlsx&usg=aOvVaw15Nwo1Mua8LJG1LRVxWXEW> (Last accessed: 17.03.2021).